

Feminist Dış Politika ve Türkiye

Yine manşetlerde, analiz ve haberlerin merkezindeyiz. Bu kez konu, NATO Dışişleri Bakanları toplantısında Dışişleri Bakanı Mevlut Çavuşoğlu ve İsveçli mevkidaşı arasında yaşanan sert tartışma. NATO diplomatlarına göre, Çavuşoğlu, sesini yükselterek, İsveç'in 'feminist dış politikasından' rahatsız olduğunu, artık sıkıldığını ve İsveç'in duygu sömürüsü yaptığını söyledi. Haberin kaynağı NATO diplomatlarına göre protokolde yaşanan bu durum "utanç verici" bir kırılmaydı ve toplantıdakilerin büyük kısmı durumu sakinleştirmek için sessiz kalmayı tercih etti. Konunun pek çok boyutu var. Bunların en ilginç Çavuşoğlu'nu sıkan "feminist dış politika" yaklaşımı.

***

İsveç'in 2010'ların ortasından beri yüksek sesle dillendirdiği "feminist dış politika yaklaşımı" uzun bir zamandır diplomasi çevrelerinde tartışılıyor. Pek çoklarına göre vizyoner bir değişimin temeli. Kanada'dan Etiyopya'ya geniş bir yelpazede etkileri hissediliyor. Özellikle sürdürülebilirlik ve çevre konusundaki hassasiyetleri bu etkiyi artırıcı bir rol oynuyor. Bu yaklaşıma ilişkin Türkçe kaynaklar, kavram analizleri gerektiren ağır bir akademik ve entelektüel dile sahip. Eleştirileri göğüslemek pahasına sadeleştirmeye çalışalım. Feminist dış politika, temelde, insan güvenliğini kavramaya ve artırmaya odaklanıyor. Dünyadaki çatışmaların erkek egemen yapıdan kaynaklandığı ve bu erkek egemen sistemin "kalcı barışı" sağlayamadığı şeklinde bir eleştirisi var. Feminist dış politika, uluslararası sorunun kaynağına kadınların ve azınlık gruplarının temsildeki eksikliğini koyuyor. Bu eksikliğin yarattığı güvenlik kaygılarının daha çok silahlanmaya, bu silahlanmanın daha yoğun çatışmalara, bu çatışmalar da daha fazla güvenlik ihtiyacına yol açıyor. Ve bu kısır döngü giderek işin içinden çıkılmasını imkânsız hale getiriyor. Çözüm olarak diyor ki, taban örgütlenmelerini, özellikle de kadın ve azınlık örgütlerini güçlendirelim. Müzakerelerde onları dinleyelim, onların yol göstericiliğine izin verelim. Silahsızlanma ve silah denetimi de dahil olmak üzere daha etkin mekanizmalar geliştirelim. Silaha harcadığımız kaynakların bir kısmını kadın hakları için, cinsiyet eşitliği çalışmaları için kullanalım. "Kadınlarını korumak için silahlanan" erkek egemen toplumları, bunun yolunun silah değil, kadınları toplum içinde güçlendirmek olduğuna ikna edelim. Dış politikada tahakküm yerine işbirliğini öne alalım. Feminist dış politika anlayışının bir diğer ayırt edici özelliği, NATO benzeri ittifaklara eleştirel yaklaşımı. "Daha fazla silah eşittir daha fazla güvenlik" yaklaşımını ve nükleer silahları barışın garantörü gören geleneksel yaklaşımı reddetmesi. Beni etkileyen bir diğer yönü ise uluslararası yaptırımlara getirdiği akılcılık eleştirisi. Gelişigüzel yaptırımların aslında hangi sektörlere zarar verdiğini ve bunun toplumsal bedelini doğru hesaplayalım diyorlar. "Bir ülkeyi, kadın emeğinin yoğun olduğu tekstil benzeri sektörlerle vurmak, beklenen sonuçların tam tersiyle sonuçlanır," tespitine katılmamak mümkün değil.

***

İsveç'in başını çektiği bu dış politika yaklaşımının Türkiye için olumlu yanları var. İsveç'in özellikle Filistin meselesindeki duruşu, Türkiye'nin politikasıyla büyük oranda örtüşüyor. Feminist dış politika BM Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesinden dördünün, dünyanın en büyük beş silah ihracatçısı arasında olmasını da eleştiriyor. Her ortamda "Dünya beşten büyüktür" çıkışı yapan Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın bu temel tezine önemli bir katkı bu. Bir diğer ilginç konu, feminist dış politikanın uluslararası ilişkilerde devam eden sömürgeci mirası eleştirerek buna karşı politikalar önermesi. Bu, Türkiye'nin özellikle Afrika açılımı çerçevesinde geliştirdiği söyleme katkıları sağlıyor. Silahlanmaya ayrılan kaynakların bir kısmının o ülkelerdeki altyapıya harcanması yaklaşımı da mülteci kriziyle boğuşan Türkiye için önemli bir politik zemin aslında.

***

Ama konu Kürt sorununa, Türkiye'nin terörle mücadelesine, kadın hakları ve demokrasi karnesine geldiğinde iki ülke arasındaki yaklaşım farkları derinleşiyor. İstanbul sözleşmesinden çıkışın feminist dış politika söyleminin en

temel paradigmasına sert bir meydan okuma olduğu ortada. Tabi bir de İsveç'in askeri teknolojisi ve silah satış politikası meselesi var. Bu noktada feminist dış politika tutarlılığını yitiriyor. Dışışleri Bakanı Çavuşoğlu'nu haklı olarak sıkkan da bu konu. Çavuşoğlu'nun konuşmasındaki vurgulara řu aşamada hâkim değiliz. Büyük ihtimalle İsveç'in silah satışı politikasını ön plana çıkarıp, ikiyüzlülikle suçladı. "Sıkıldım" derken aslında, insan hakları nutukları çekip mevcut çatışmaları alevlendirmenizden sıkıldım demiş olmalı. "PKK operasyonlarında bulunan İsveç üretimi silahlardan sıkıldım... İnsan hakları adı altında terörizmi finanse eden yapıları korumanızdan sıkıldım... Yemen krizini derinleştiren o silahlarınızdan sıkıldım... Militarist anlayışını eleştirdiğiniz NATO'ya řu anda girmek isterken kendinizle yüzleşmemenizden sıkıldım... Silah yerine altyapıya para harcayalım deyip, Suriye'ye geri dönüş için ortaya koyduğumuz modele itirazınızdan sıkıldım... Bizimle ittifak ilişkisine girmek istediğiniz bir dönemde, bir başka örgütte, Avrupa Birliđi'nde Türkiye'ye daha çok yaptırım için uğraşmanızdan sıkıldım..." Birkaç ay önce olsaydı, muhtemelen "kadın hakları diye üst perdeden konuşurken, Suudi Arabistan ve körfez ülkeleri gibi, kadınların en temel insan haklarını bile reddeden ülkelere silah satmaya devam etmenizden sıkıldım" da derdi. Muhtemelen şimdi bunu öne çıkarmamıştır. Cahit Özkan örneği sıcak. Ömer Çelik'ten "Dışışleri Bakanımızın açıklamaları Türk dış politikasını yansıtmamaktadır," şeklinde bir tweet almak hiç hoş olmaz zira.

***

Bu maddelerin altına imza atmamak mümkün değil. Sanırım sorun, bunu nasıl söylediğimizle ilgili. Diploması en temel tanımıyla, uluslararası siyasi ve hukuki iletişim demektir. Diplomatlar neyi nerede nasıl söyleyeceklerini bilmeli. Türk hariciyesi, özellikle Ahmet Davutođlu dönemiyle başlayan süreçte ciddi kırılmalar yaşadı. Erdoğan'ın meşhur "monşerler" çıkışı ve Dışışleri Bakanlığı Teşkilat Yasası'ndaki değişikliklerle de gücünü önemli ölçüde yitirdi. Bakara-makaracıların, siyaseten sert dönüşlerle AKP çatısı altına girenlerin, AKP'nin ayrıcalıklı ailelerinin mensuplarının ve tabi Erdoğan'ın yakın çalışma arkadaşlarının büyükelçi atanabilmesi için yapılan bu değişikliklerin etkisi bu gün yaşadığımız. Monşerlerle atanmışlar arasındaki en büyük fark, monşerlerin harikasınız efendim yerine bu tavrınız yanlış diyebilmek için eğitilmiş olması. Kullanılan dile gelince. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın öfkeyi bir belagat sanatı olarak gördüğünü biliyoruz. Ama konu uluslararası ilişkiler olunca, bu sanatı çok dikkatli icra etmek lazım. Reuters'a göre NATO toplantısındaki diğer diplomatlar durumu sakinleştirmek için sessiz kalmış. Oysaki maksadımızı doğru tonda ifade edilebilseydik, Türkiye'nin haklılığı karşısında suskun kalacaklardı.

***

Bir son not. Reuters'a konuşan Türk bir kaynak, Çavuşoğlu'nun Türkiye'nin tutumunu 'saygılı bir şekilde özetlediğini' öne sürmüş. Aynı kaynak, "Finlandiya'dan gelen açıklamalar özenle hazırlanmışken, İsveç'in yorumları NATO üyelik hedefine yardımcı olmuyor" şeklinde konuşmuş. Bir önceki yazımdaki "Stockholm'e pirince giderken Helsinki'deki bulgurdan olmak" başlığıyla kastettiğim bizzat buydu. Finlandiya ile İsveç'i ayırabilseydik, neden sıkıldığımızı daha doğru anlatabilirdik.

Devrim GÜRKAN